

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КОВБАСЮК Степан Валерійович

УДК 340.12:342.5

**ІНСТИТУЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
КРИЖАНОВСЬКИЙ Анатолій Федорович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»
в.о. завідувача кафедри загальнотеоретичної
юриспруденції

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КРЕСТОВСЬКА Наталя Миколаївна,
Національний університет
«Одеська морська академія»,
завідувач кафедри морського права;

кандидат юридичних наук, доцент
КРАВЧУК Микола Володимирович,
Західноукраїнський національний університет,
завідувач кафедри теорії та історії держави
і права

Захист відбудеться «**13**» травня 2021 р. о **10** годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23 (зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий 12 квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інституційна характеристика держави пов'язана з розглядом її як виокремленої із соціального середовища певної цілісності, організованої системи різноманітних елементів, що перебувають у взаємній залежності та виконують певні функції. Відтак, аналізові підлягають сучасна держава як самостійний інститут політичної системи та інститути сучасної держави як особливі її складові.

На теперішній час дослідження інститутів держави є неможливим без використання міждисциплінарного підходу, який підриває інерцію типологічного способу правового мислення, що неминуче складається під впливом дисциплінарного підходу, а також дозволяє в нових поняттях і термінах не лише відобразити динаміку правової та державної сфер, але й розширити бачення перспектив розвитку юридичної сфери в цілому та окремих її напрямків. Ця нова орієнтація тягне за собою два фундаментальні наслідки: по-перше, веде до розширення поля традиційного дослідження, отже відтепер необхідно досліджувати не тільки інститути яких регламентовано правом, але й ті інститути, що повністю або частково правом ігноровано, по-друге, обумовлює зміну точки зору всередині традиційного поля дослідження, тому навіть регламентовані правом політичні інститути мають вивчатися не лише в рамках юридичного підходу. Це розширює поле зору у дослідженні різних сфер соціального буття й уможливує аналіз політичної, економічної та правової системи з урахуванням особливостей їх взаємного впливу та взаємодії.

Евристично-пізнавальний потенціал інституційного підходу до осягнення сучасної держави як надскладного структурно-системного утворення, сукупності інституцій, норм, правил, законів, інструментарію, моделей поведінки, звичаїв, цінностей, санкцій, стимулів тощо, уможливило з'ясування принципів функціонування цього комплексного утворення, здатності держави протидіяти негативним тенденціям в умовах сучасних економічних, політичних і соціокультурних трендів та викликів.

Якісна характеристика інституційного виміру сучасної держави багато в чому залежить від досліджень процесів інституціоналізації. Інституціоналізація держави – спосіб та інструмент зміцнення і ствердження державності, посилення її дієвості для соціуму, з одного боку, і спосіб та інструмент утримання державної влади в рамках, прийнятних для суспільства, – з іншого. Із цих позицій інституціоналізація – це невпинний процес не тільки розвитку й удосконалення інститутів держави для забезпечення її стійкості і стабільності, але й динаміки (ефективності). Разом із тим, інституціоналізація – нелінійний, «не прямо націлений» процес. Історія України сповнена прикладами послаблення інститутів держави (Русь, Козацька держава, радянська Україна, сучасна незалежна Українська держава), коли факти свідчать навіть про деінституціоналізацію держави. За новітнього часу в результаті відомих протестних подій

у Європі та США було піддано серйозним випробуванням міф про непорушність інститутів «сильної» держави (Ф. Фукуяма). І хоча інститути США (передусім юстиція) вистояли перед системними атаками Д. Трампа, усунення шкоди, завданої країні та ідеалам демократії, забере багато часу.

Втім, інституціоналізація має ще один важливий аспект: зміцнення, усталення держави передбачає ризики тоталітаризму, автократії, згорання чи навіть придушення демократії, і це ще більше актуалізує проблему розвитку інститутів, здатних протистояти негативним для суспільства проявам і тенденціям. Усе зазначене безпосередньо стосується України, державні інститути якої перебувають у стані розвою та недовершеності, а відтак потребують постійного коригування, що підтверджує високу актуальність, теоретичну і практичну значущість проблематики інституційної характеристики держави в сучасних умовах.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена також необхідністю перегляду сталих уявлень про природу інститутів держави, з урахуванням загальносвітових тенденцій глобалізації та діджиталізації державно-правового простору.

Науково-теоретичною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-інституціоналістів, зокрема П. Бергера, Ж. Бюрдо, Т. Веблена, М. Вебера, В.Я. Гельмана, М.Б. Глотова, А. Грейфа, Д. Джаджа, С.В. Довгого, М. Дюверже, М.Г. Євдотьєва, С.Г. Зирянова, С.Г. Кірдіної, А. Круасана, А.М. Лібмана, А. Ю. Мельвіля, В. Меркеля, Д. Норта, М. Оріу, Дж. Ролза, Дж. Серла, П.А. Сорокіна, С. Хантінгтона, Дж. Ходжонса, О.Ф. Шаврова та ін., а також представників юридичної науки, зокрема І.Г. Алексеєнка, І.М. Большакова, Ю.Ю. Ветютнева, М.М. Вовленка, Є.А. Воротиліна, Л.М. Герасіної, В.Є. Гулієва, П.С. Граціанського, М.В. Денисюка, О.О. Джураєвої, І.О. Дідковської, В.М. Дрьоміна, Є.М. Коломійця, Т.М. Краснопольської, В.В. Лемака, В.Я. Любашиця, С.І. Максимова, О.В. Малька, М.Г. Матузова, Л.Г. Матвєєвої, Л.О. Морозової, Ю.М. Оборотова, М.І. Панова, В.В. Сімутіна, Ю.О. Тихомирова та ін.

Попри наявність значного обсягу літератури з питань, пов'язаних із дослідженнями окремих інститутів держави, можна констатувати, що в юриспруденції поки що відсутнім є комплексний загальнотеоретичний аналіз інституційної характеристики сучасної держави. Його здійснення уможливить створення теоретико-правового підґрунтя для глибокого розуміння інституційної природи сучасної держави, сутності конкретних її інститутів, їх місця і ролі в сучасному соціумі для оптимізації як окремих інститутів держави, так і держави в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий і культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842)

та науково-дослідної теми кафедри загальнотеоретичної юриспруденції «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України» на 2016–2020 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є загальнотеоретична характеристика інституційного виміру сучасної держави та її інститутів.

Мета роботи передбачає реалізацію таких завдань:

встановити методологічні засади дослідження інституційних характеристик сучасної держави;

визначити роль і значення політологічних, економічних та юридичних складових інституційної теорії в державознавстві;

розкрити сучасний стан і перспективи застосування інституційного підходу в юриспруденції;

виявити основоположні інститути в архітектурі сучасного соціуму;

охарактеризувати інституціоналізацію як фактор розвитку від додержавних до наддержавних утворень;

ідентифікувати інституційний базис сучасної держави, аспекти його цілісності та стабільності;

показати соціальну роль інститутів держави в координатах сучасних викликів;

обґрунтувати типологічні характеристики інститутів сучасної держави;

надати змістовно-функціональну характеристику інституціоналізації сучасної держави.

Об'єктом дослідження є інституційна система сучасного суспільства.

Предметом дослідження є інституційна характеристика сучасної держави.

Методи дослідження. В основу методології дослідження інституційної характеристики сучасної держави покладено принципи об'єктивності, історизму та плюралізму.

У процесі розкриття предмета дослідження використано такі методологічні підходи: інституційний, системний, функціональний, ціннісний, міждисциплінарний.

Відповідно до визначених принципів і підходів використано такі методи: історичний метод, за допомогою якого розглянуто еволюцію інституційного підходу в дослідженні держави (р. 1); метод класифікації, за допомогою якого систематизовано та поділено на категорії соціальні інститути в цілому та інститути держави, зокрема (п.п. 1.2, 2.1, 2.2); метод теоретичного моделювання дав змогу сформулювати та виявити основні особливості процесу інституціоналізації держави (п. 2.2); метод аналізу і синтезу, що уможливив виявлення основних властивостей інститутів і формулювання поняття соціального інституту та інституту держави (п.п. 2.1, 3.1); структурно-функціональний метод, за допомогою якого визначено особливості інститутів, держави та основних напрямів їх функціонування, що дало змогу виокремити основні напрями

інституціоналізації сучасної держави (п.п. 3.1, 3.2). За допомогою формально-логічного методу здійснено аналіз понятійної структури теорії інститутів та їх функціонування. Метод системного аналізу уможливив аналіз держави як системи взаємопов'язаних інститутів та вивчення місця держави у політичній системі.

Особливої уваги приділено використанню спеціальних методів загальнотеоретичної юриспруденції, зокрема формально-юридичного та порівняльно-правового. Формально-юридичний метод використано при дослідженні правових засад організації зовнішньої та внутрішньої форми сучасної держави, для аналізу нормативно-правових актів, якими регламентовано основні інститути держави та визначено напрями державної діяльності (п. 2.3, р. 3). Порівняльно-правовий метод є одним із важливих засобів вивчення та зіставлення інститутів різних держав сучасності. Завдяки його застосуванню стало можливим встановлення загальних і особливих характеристик інститутів сучасних держав. Цей метод дозволив здійснити порівняльне дослідження основоположних соціальних інститутів в архітектурі сучасного соціуму (п.п. 3.2, 3.3). Використано загальні прийоми наукового пізнання: дедукція та індукція, абстрагування, екстраполяція тощо. Нормативно-правовою основою дисертації є Конституція України, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти, законодавства зарубіжних країн.

Емпіричну базу дослідження становлять дані соціологічних і статистичних досліджень, матеріали засобів масової інформації та інтернет-ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація стала першим загальнотеоретичним дослідженням інституційної характеристики сучасної держави. Новизну дослідження конкретизовано в таких положеннях:

уперше:

визначено поняття інституту сучасної держави як регламентованої правовими нормами, порівняно автономної, здатної до міжінституційної конкуренції та діджиталізації організаційної складової держави, функціональним спрямуванням якої є створення умов для регулювання та фактичного упорядкування певної групи відносин у соціумі відповідно до забезпечення виживання і розвитку громадянського суспільства та захисту прав і свобод людини як мети та призначення сучасної держави;

впроваджено нові критерії класифікації інститутів сучасної держави, а саме: за ступенем підконтрольності інститутів суспільству – на відкриті та закриті; за способом виникнення і закріплення – на формальні та неформальні; за формою буття – інститути віртуального простору та інститути реального середовища сучасної держави;

сформульовано концепт інституційної конкуренції як особливої засади трансформації інститутів сучасної держави та визначено її різновиди:

типову (конкуренція між формальними інститутами) та нетипову (конкуренція між формальними та неформальними інститутами);

визначено рівні інституційної конкуренції: 1) міждержавний рівень, на якому формується «ринок інститутів» і відбувається посилення інституційної конкуренції між державами та міжнародними організаціями; 2) внутрішньодержавний рівень, на якому формується конкурентне середовище у відносинах між загальнодержавними та регіональними інститутами;

обґрунтовано поняття юридизації інституціоналізації, під якою слід розуміти процедуру надання правового змісту загальним процесам створення та укорінення інститутів, яка ґрунтується на двох ключових критеріях: легалізації легітимних інститутів та наявності правової форми їх діяльності;

удосконалено:

категорійний апарат державознавства шляхом визначення й обґрунтування понять «інститут сучасної держави», «правова процедура інституціоналізації», «інституційна конкуренція» тощо;

основні напрями дослідження інститутів сучасної держави, до яких запропоновано відносити: 1) нормативний підхід, у рамках якого інститут визначається як комплекс формальних і неформальних принципів, норм, правил, що зумовлюють і регулюють діяльність людини; 2) організаційний підхід, представники якого виходять з того факту, що інститут існує у формі установи або організації, є певним чином організованим об'єднанням людей; 3) поведінковий підхід, який розглядає інститут як стійкий тип поведінки, який має прояв у певній системі колективних дій, процедур, механізмів;

розуміння соціальної ролі інституціоналізації як фактора розвитку від додержавних до наддержавних утворень;

набули подальшого розвитку:

напрями інституціоналізації сучасної держави, серед яких виокремлено: 1) нормативний (формування стійких моделей поведінки суб'єктів, закріплення цих моделей у різних джерелах); 2) організаційний (організаційне забезпечення ефективного функціонування встановлених моделей поведінки суб'єктів за допомогою створення різних соціальних структур, формування механізмів громадського контролю та зовнішніх атрибутів інститутів); 3) функціональний (формування цілей і завдань, а на їх основі напрямків діяльності інститутів); 4) суб'єктний (інститути формують систему статусно-рольової диференціації, поділу праці, що приводить до професіоналізації індивідів);

дослідження правової процедури інституціоналізації інститутів сучасної держави як заснованої на правових нормах послідовності взаємопов'язаних дій, що здійснюються суб'єктами права, результатом яких є створення нового або впровадження в інституційне середовище уже існуючого інституту;

засади оцінки впливу процесів глобалізації та діджиталізації на інституційний вимір сучасної держави;

погляди щодо перспектив застосування інституційного підходу до державно-правових досліджень.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані положення і висновки дисертації можуть бути використаними у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення методологічних, теоретичних, практичних питань у сфері визначення ефективних механізмів інституціоналізації державної влади;

навчальному процесі – для викладання навчальних дисциплін «Загальнотеоретична юриспруденція», «Державознавство», «Методологія юриспруденції» та ін.;

правотворчій сфері – у процесі ратифікації міжнародних правових актів, якими регламентуються положення щодо окремих інститутів сучасної держави.

Особистий внесок здобувача в отримання наукових результатів, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення і висновки обґрунтовано на підставі особистих досліджень автора. Автором одноосібно написано підрозділи для колективних монографій: «Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції» (за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2012 р. 492 с.) – підрозділ 2.6 «Поняття та класифікація інститутів держави»; «Креативність загальнотеоретичної юриспруденції» (за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2015. 488 с.) – підрозділ 3.5 «Інституційний підхід у дослідженні держави»; «Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції» (за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2019. 420 с.) – підрозділ 1.16 «Міждисциплінарний підхід у дослідженні інституціоналізації державної влади».

Апробація результатів дисертації. Результати, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження апробовано на теоретичних семінарах і засіданнях кафедри загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія». У формі тез їх було апробовано на національних та міжнародних науково-практичних конференціях: «Розвиток методології сучасної юриспруденції» (м. Одеса 27–28 березня 2015 р.); «Традиції та новачі юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє» (м. Одеса 19 травня 2017 р.); «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (м. Одеса 18 травня 2018 р.); «Правове життя сучасної України» (м. Одеса 17 вересня 2018 р.); «Правове життя сучасної України» (м. Одеса 17 травня 2019 р.); «Тенденції розвитку та правовий образ сучасної держави» (м. Одеса 20 грудня 2019 р.); «Правове життя сучасної України» (м. Одеса 15 травня 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 3 підрозділах 3 колективних монографій, а також у 13 наукових

публікаціях, 5 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз, 7 у тезах доповідей на міжнародних і національних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою і завданнями дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що поділені на дев'ять підрозділів, висновку, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 225 сторінок, із них основного тексту 179 сторінок, список використаних джерел містить 264 найменування і розміщений на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, джерела та методологію дисертації; відображено наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів роботи, наведено відомості щодо апробації та публікації її основних результатів.

Розділ 1 «Генезис та методологічні засади інституційного підходу» складається з трьох підрозділів, в яких розкрито засади дослідження інституційних характеристик сучасної держави, проаналізовано роль і значення політологічних, економічних та юридичних складових інституційної теорії в державознавстві, обґрунтовано перспективи застосування інституційного підходу в юриспруденції.

Підрозділ 1.1. «Методологічні засади дослідження інституційних характеристик сучасної держави» присвячено встановленню основних засад інституційного підходу та особливостям його використання в юриспруденції. Зазначено, що формування нових моделей інституційних взаємовідносин має розглядатися крізь призму міждисциплінарного підходу із застосуванням здобутків політології та соціології.

Обґрунтовано, що дослідження інститутів держави є неможливим без використання міждисциплінарного підходу, який зумовлює залучення методології інших наук для удосконалення знань про інституційний вимір сучасної держави без порушення унікальності, своєрідності її предметного поля. Міждисциплінарна комунікація та використання знання, отриманого під час дискурсу різноманітних наукових напрямів, є специфікою сучасної пост-некласичної науки. Міждисциплінарність забезпечує можливість розкриття специфічних характеристик об'єктів, які підлягають дослідженню, з урахуванням теоретичних висновків кожної окремо взятої науки.

Сучасний етап розвитку юридичної науки характеризується збагаченням правових підходів досягненнями соціології, політології

та інших соціальних наук. Категорія «інститут» доповнюється ясно вираженим соціальним змістом. Інституційний підхід забезпечує можливість виявлення та дослідження безперервності державотворення – від додержавних соціальних об'єднань минулого до наддержавних утворень сучасності. Завдяки цьому можна проаналізувати наступництво та розвиток держави, виявити особливості нормативного забезпечення її функціонування як самостійного інституту і виокремити власні інститути сучасної держави. В основу методології дослідження інституційної характеристики сучасної держави покладено принципи об'єктивності, історизму та плюралізму.

У підрозділі 1.2. «Роль і значення політологічних, економічних та юридичних складових інституційної теорії в державознавстві» досліджено генезис інституційної теорії.

Особливу увагу приділено дослідженню комплексності інституційного підходу, вихідним положенням якого є синтез методологічних підходів М. Оріу у сфері публічного права із соціологічним підходом Е. Дюркгейма. Синтезуюча функція інституціоналізму як методологічної концепції зумовила застосування інституційного підходу при дослідженні державних та управлінських явищ як у правознавстві, так і в неюридичних дисциплінах.

Інституційний підхід розвивався на основі соціологічної концепції права, вихідним положенням якої було звернення до концепції «живого права», аналізу фактично існуючих суспільних структур та визначення цих соціальних структур як основних творців права на протизагу суб'єктивістському підходу, що визначав основними творцями права державу або приватних осіб. Особливістю соціологічного підходу, використаного М. Оріу, є те, що він не аналізує суспільство в цілому, а розглядає різноманітні соціальні та корпоративні інститути, які разом становлять суспільство. На відміну від соціологів, які аналізують неорганізовані групи та організовані групи як рівні соціальні утворення, він вважає основними суб'єктами соціального життя саме інститути. І хоча в рамках будь-якої соціальної організації діють ті ж конкретні індивіди, інститут перевершує за тривалістю існування соціальний час життєдіяльності його членів, а тому стає реальною ефективною, надособовою соціальною організацією, об'єктивною системою.

Інституційний підхід у дослідженні суспільства й держави М. Оріу став основою, на якій у подальшому сформувалися концепції плюралістичної демократії. Теорія інститутів сприяла утвердженню в ліберальній ідеології уявлень про політику як складний процес із безліччю учасників і подоланню поглядів класичного лібералізму, що зводили аналіз політики до взаємин між індивідом і державною владою.

Підрозділ 1.3. «Сучасний стан та перспективи застосування інституційного підходу в юриспруденції» містить загальну характеристику змістовних, концептуальних і методологічних трансформацій, які мали

місце під час розвитку інституційної теорії, та аналіз їх впливу на сучасне розуміння ролі інституційного підходу в юриспруденції.

Обґрунтовано, що інституційний підхід є формою і способом наукового вивчення державно-правової реальності. У сучасній юриспруденції він є однією з форм організації міждисциплінарних досліджень, орієнтованих на вирішення завдань у межах право- і державознавства, шляхом аналізу особливостей формування, розвитку, трансформації та взаємодії інститутів. Завдяки використанню системи пізнавальних принципів і теоретичних напрацювань класичної та неоінституційної теорії, а також інституційних теорій, розроблених в інших галузях соціально-гуманітарного знання, стає можливим отримання вичерпної інформації щодо механізмів інституціоналізації та встановлення зв'язків із вектором соціального розвитку.

Інституційний підхід знаходиться на стику різних галузей знань і дає можливість побачити соціальні явища в динаміці та взаємодії. Використання інституційного підходу для аналізу державотворчих процесів дає низку можливостей для їх оцінки та формування напрямів щодо удосконалення їх функціонування у сучасному суспільстві.

Об'єктом дослідження в рамках інституційного підходу в юриспруденції є: 1) соціальні організації; 2) правила і норми; 3) моделі поведінки та соціальні практики; 4) менталітет (когнітивні образи й уявлення); 5) стійкі реальні та віртуальні форми організації спільної діяльності індивідів.

Інституційний підхід забезпечує проведення всебічного аналізу сукупності взаємозв'язків між формальними та неформальними інститутами держави, які сприяють поступовому еволюційному розвитку правил і процедур, санкцій і стимулів, розподілу, обміну та споживанню благ, чим, у свою чергу, забезпечують узгодження та коригування інтересів різних соціальних груп, координацію сумісної діяльності на шляху досягнення цілей розвитку всієї системи.

Розділ 2 «Інституційні засади суспільства і сучасної держави» складається із трьох підрозділів, в яких розкрито та проаналізовано природу структури сучасного соціуму, визначено зміст інституціоналізації та проаналізовано роль і призначення сучасної держави у політичній системі.

Підрозділ 2.1. «Основоположені інститути в архітектурі сучасного соціуму» присвячено дослідженню складових сучасного соціуму та особливостям їх взаємодії.

Основними елементами сучасного соціуму є політичні, економічні, правові, духовні та сімейні інститути. До основних політичних інститутів слід відносити державу, політичні партії, громадські організації та рухи, групи тиску, засоби масової інформації та сучасної інтернет-комунікації.

Групування соціальних інститутів є досить умовним і не означає, що вони існують ізольовано один від одного. Всі інститути суспільства

тісно взаємопов'язані. Держава діє не тільки у «своїй» політичній сфері, але й в усіх інших сферах: займається господарською діяльністю, сприяє розвиткові духовних процесів, регулює сімейні відносини. Інститут сім'ї знаходиться буквально на перетині всіх інших інститутів (власності, армії, освіти тощо). Соціальні інститути не залишаються незмінними, вони розвиваються й удосконалюються одночасно з рухом суспільства.

Система інститутів конкретного суспільства формує інституційну матрицю – стійку, історично сформовану систему базових інститутів, що регулюють взаємопов'язане функціонування основних суспільних сфер – економічної, політичної та ідеологічної. Через те, що інституційна матриця лежить в основі взаємопов'язаного функціонування основних суспільних підсистем – економіки, політики та ідеології, вона визначає природу суспільства, його специфіку, що відтворюється в ході історичної еволюції.

Існування соціального інституту пов'язано, як правило, з його організаційним оформленням. Зовні соціальний інститут виглядає як сукупність осіб та установ, що мають певні матеріальні засоби і здійснюють певну діяльність. Кожному соціальному інституту притаманні свої соціальні функції, цілі діяльності, засоби і способи, що забезпечують її досягнення.

У **підрозділі 2.2. «Інституціоналізація як фактор розвитку від додержавних до наддержавних утворень»** розкрито зміст інституціоналізації, проаналізовано правову процедуру її здійснення та загальні критерії інституціоналізації.

Термін «інституціоналізація» розглянуто з двох позицій: по-перше – як створення, формування нових інститутів; по-друге – як закріплення, укорінення і стабілізацію уже існуючих інститутів. У рамках дослідження інституціоналізації політичних інститутів виокремлено чотири основні критерії інституціоналізації: адаптивність – ригідність, складність – простота, автономія – підпорядкування, згуртованість – роздробленість. Основні чотири критерії доповнено двома додатковими критеріями – конгруентністю та ексклюзивністю.

Однією з конститутивних рис інституціоналізації є встановлення зв'язку з певним соціальним середовищем, в якому вона знаходить свою підтримку. Цей момент має найбільш яскраве вираження саме в державі, яка спирається на визнання народу. Проте, інституціоналізація не має сприйматися тільки як лінійний поступальний рух, «прогрес». Історія України рясніє прикладами послаблення і навіть демонтажу інститутів держави (занепад Руської державності, розгром інституцій Української Козацької держави владою Російської імперії або Української Народної Республіки радянською владою), що загострює проблему розбудови надійних інститутів.

У **підрозділі 2.3. «Інституційний базис сучасної держави, аспекти цілісності та стабільності»** встановлено, що сучасна держава, з одного

боку, є одним із соціальних інститутів поряд з іншими суб'єктами соціальної системи, і в умовах громадянського суспільства конкурує з політичними партіями, організаціями і рухами за вплив на широкі верстви громадян, при цьому не завжди виграючи у цьому змаганні; з іншого – сучасна держава має більш високий ступінь структурної організованості, ніж інші соціальні інститути, що насамперед обумовлюється тим, що вона є єдиним інститутом, який є виразником загальносоціальних інтересів. Держава набуває додаткової інституційної конфігурації у вигляді системи принципів, на яких будуються відносини між владою і підвладними суб'єктами. Тут держава виходить на свого роду метарівень стосовно того, як її представлено у політичних відносинах.

Трансформація системи внутрішньодержавних і міжнародних відносин приводить до формування нової конкурентної моделі інституційного розвитку. Зокрема, формується так званий «ринок інститутів», що приводить до появи інституційної конкуренції – основної рушійної сили інституційних змін.

Констатовано активізацію процесу обміну інституційними рішеннями між сучасними державами. Визначено, що розвиток міжнародно-правових інституцій впливає на формування інституційної системи держави. Ці фактори зумовлюють збільшення кількості інститутів сучасної держави та активізують процеси, пов'язані не тільки з появою ринку інститутів, але й з інституціоналізацією нових форм взаємодії сучасної держави і суспільства.

Розділ 3 «Інституційний вимір сучасної держави» складається з трьох підрозділів, в яких встановлено зміст інститутів сучасної держави, здійснено їх класифікацію та визначено особливості інституціоналізації сучасної держави.

Підрозділ 3.1. «Інститути держави в координатах сучасних викликів» присвячено загальнотеоретичному дослідженню складових сучасної держави.

Дослідження інституційної сфери набувають усе більшої актуальності у зв'язку зі зміною місця і ролі держави в сучасному глобалізованому світі. У недалекому майбутньому, залишаючись провідним учасником міжнародних відносин і провідним інститутом політичної системи, держава змушена буде поступитися багатьма своїми позиціями, змінити свої інституції, а вплив недержавних інститутів у цілому приведе до зміни характеру здійснення державної влади. Недержавні структури будуть усе активніше конкурувати з державою, а державна влада буде змушена все частіше делегувати свої повноваження недержавним інституціям. Усі ці фактори зрештою віддзеркаляться на інституційних особливостях сучасної держави. Особливо значущими є зміни місцевих інститутів держави.

Зроблено висновок, що основною особливістю інституційної системи національної держави є її замкненість і пошук національної ідентичності. Відповідно процес інституційного будівництва в національній державі

засновано на побудові унікальної системи інститутів. Сучасна ж держава – це відкрита держава, інституційна система якої формується у процесі взаємодії з іншими державами та міжнародними інститутами. Основною особливістю сучасної держави є залучення її до глобалізаційних процесів і ринку інститутів.

У *підрозділі 3.2. «Типологічні характеристики інститутів сучасної держави»* проаналізовано види інститутів сучасної держави та запропоновано нові критерії їх типології.

Дослідження інституційного виміру сучасної держави дало можливість визначити, що в сучасному світі виникає своєрідний глобальний «ринку інститутів», який складається із декількох взаємопов'язаних сегментів. По-перше, на ринку відбувається «продаж» державними структурами інститутів корпораціям і приватним особам. По-друге, ринок інститутів містить пропозицію інститутів більш успішними державами для «трансплантації» в держави менш успішні. У цьому випадку «сторону попиту» представляють не приватні структури, а держави. Наявність ринку інститутів породжує інституційну конкуренцію між державами, яка перетворюється на силу, що змушує держави постійно удосконалювати свою інституційну структуру.

Здійснена класифікація інститутів держави дозволяє поглибити знання про особливості їх організації, функціонування і розвитку в механізмі держави, більш детально розглянути структури і функції сучасної держави. На доповнення до поширених у науковій літературі, в роботі запропоновано нові підстави класифікації інститутів держави: за ступенем підконтрольності інститутів суспільству – на відкриті й закриті; за способом виникнення і закріплення – на формальні та неформальні; за формою буття – на інститути віртуального простору та інститути реального середовища.

Підрозділ 3.3. «Змістовно-функціональна характеристика інституціоналізації інститутів сучасної держави» спрямовано на дослідження природи інституціоналізації інститутів сучасної держави та її інституційного виміру.

Основними факторами, що зумовлюють напрями інституціоналізації в сучасній державі, є децентралізація, глокалізація, діджиталізація та функціональність.

Інституціоналізація держави пов'язана з багатьма аспектами, найбільш важливими з яких вбачаються: 1) необхідність забезпечення рівності можливостей доступу усіх громадян до отримання й використання державних послуг, ознайомлення з чинним законодавством і судовими актами, подання запитів щодо отримання публічної інформації тощо; 2) бажання соціуму брати більш активну участь (співробітництво, координація) у процесах ухвалення та реалізації політичних рішень державними органами; 3) неефективне керівництво управлінськими процесами з боку державного менеджменту, а відповідно високий

рівень недовіри до уряду та негативне ставлення до влади (перш за все, на пострадянському просторі); 4) активний розвиток інформаційно-комунікативних технологій та формування нової моделі «мережевого» публічного урядування.

Сучасний етап інституціоналізації державної влади має бути спрямовано: на підвищення якості й доступності державних послуг; на обмеження втручання держави в економічну діяльність суб'єктів підприємництва, у т.ч. на припинення надмірного державного регулювання економічних відносин; на підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади, націленості управлінської діяльності на досягнення кінцевих результатів.

ВИСНОВКИ

У дисертації поставлено та розв'язано актуальне наукове завдання, що полягало у проведенні теоретико-правового дослідження інституційних характеристик сучасної держави, встановленні складових її інституційного виміру, визначенні правової природи та вихідних засад інституціоналізації як особливого фактора розвитку державності. За результатами дослідження сформульовано низку **Висновків**:

1. Встановлено методологічні засади дослідження інституційних характеристик сучасної держави, які набули належного теоретичного обґрунтування. Основним було обрано інституційний підхід, застосування якого забезпечило можливість виявлення та дослідження безперервності державотворення від додержавних соціальних об'єднань минулого, до наддержавних утворень сучасності. Завдяки цьому стали можливими аналіз наступництва та розвитку держави, виявлення особливостей нормативного забезпечення її функціонування як самостійного інституту та виокремлення специфічних інститутів сучасної держави. Поряд з інституційним використано: функціональний, ціннісний, системний і міждисциплінарний підходи.

2. Визначено роль і значення політологічних, економічних та юридичних складових інституційної теорії в державознавстві. Зазначено, що складові інституційної теорії надають можливість всебічного аналізу держави та її інститутів як з точки зору їх організації та функціонування, так і взаємодії з оточуючим середовищем. Більше того, інституційна теорія закладає засади розуміння загальних процесів розвитку державних інститутів і, відповідно, можливості прогнозування їх подальшого буття.

3. Досліджено сучасний стан і перспективи застосування інституційного підходу в юриспруденції, вихідним положенням якого є синтез методологічних підходів М. Оріу у сфері публічного права із соціологічним підходом Е. Дюркгейма. Синтезуюча функція інституціоналізму як методологічної концепції зумовила застосування інституційного підходу при дослідженні державних і управлінських

явищ як у правознавстві, так і в неюридичних дисциплінах. Завдяки використанню інституційного підходу стає можливим розкриття особливостей розвитку та формування ключових соціальних інститутів, а відтак і норм, які створюються для упорядкування відносин у цій сфері. Інституційний світ із своїми правилами та організаціями, елементами та функціями розвивається в силу рушійної енергії потреб соціуму, для задоволення й обслуговування яких ці інститути, власне, і створюються.

4. Проаналізовано основоположні інститути сучасного соціуму та зроблено висновок, що відмінною характеристикою його архітектури є значна роль віртуальних інститутів. Комунікативні інтернет-технології створюють можливість формування інститутів нового рівня. Це пов'язано з тим, що на теперішній час практично будь-яка людина користується (отримує, аналізує, передає) інформацією, яка знаходиться у відкритому доступі. Інтернет створює унікальні умови комунікації (у часі та просторі) між людьми. Завдяки інтернет-ресурсам люди отримують можливість працювати (онлайн-бізнес, фріланс), навчатися, висловлювати політичну позицію та навіть брати участь в управлінні державою (електронна демократія). Саме наявність соціальних інститутів віртуального простору є відмінною характеристикою інституційного виміру сучасної держави.

5. Визначено інституціоналізацію як фактор розвитку від додержавних до наддержавних утворень. Дослідження генезису соціального розвитку дало можливість констатувати постійність процесів інституціоналізації різноманітних соціальних відносин. Беручи початок у первісних формах організації влади, долаючи бурхливі моменти державотворення, неспинного розвитку суспільства, зміни його політичної, економічної та соціальної сутності, формується держава нового типу. Сучасний стан розуміння природи інституціоналізації дозволяє визначити процедуру інституціоналізації інститутів сучасної держави як засновану на правових нормах послідовність взаємопов'язаних операцій, що здійснюються суб'єктами права, результатом яких є створення нового або впровадження в інституційне середовище уже наявного інституту.

6. Сформульовано концепт інституційної конкуренції як особливий засади трансформації інститутів сучасної держави та визначено рівні інституційної конкуренції, а саме: 1) міждержавний рівень, на якому формується «ринок інститутів» та відбувається посилення інституційної конкуренції між державами й міжнародними організаціями; 2) внутрішньодержавний рівень, на якому формується конкурентне середовище у відносинах між загальнодержавними та регіональними інститутами. На цьому рівні інституційна конкуренція може бути типовою – конкуренція між формальними інститутами, та нетиповою – конкуренція між формальними та неформальними інститутами.

7. Здійснено загальнотеоретичний аналіз інституційного базису сучасної держави, аспектів її цілісності та стабільності. Встановлено, що відображення розвитку держави є поступовий рух до домінування серед

функцій і завдань держави діяльності щодо забезпечення реалізації та захисту прав і свобод громадян. Саме такі процеси характеризують державу як сучасну. Сучасне суспільство генерує такі вимоги, які має забезпечувати держава: космополітичність, мобільність, належний стан навколишнього середовища, секулярність, розвиток і заохочення технологічних змін тощо. Важливою передумовою досягнення інституціоналізації сучасної держави є її розгляд як певної цілісності. Поряд із цим, ефективність і легітимність сучасної держави виявляються прямо пов'язаними з формуванням демократичного державного ладу. Тому актуальним є з'ясування ролі інститутів держави у формуванні демократичного режиму.

8. Удосконалено категоріальний апарат державознавства шляхом визначення й обґрунтування окремих його понять, зокрема визначено поняття інституту сучасної держави як регламентованої правовими нормами, відносно автономної, здатної до міжінституційної конкуренції та діджиталізації, організаційної складової держави, функціональним спрямуванням якої є створення умов для регулювання та фактичного упорядкування певної групи відносин у соціумі відповідно до забезпечення виживання й розвитку громадянського суспільства та захисту прав і свобод людини як мети й призначення сучасної держави.

9. Обґрунтовано типологічні характеристики інститутів сучасної держави та впроваджено нові критерії їхньої класифікації, а саме: за ступенем підконтрольності інститутів суспільству – відкриті та закриті; за способом виникнення і закріплення – формальні й неформальні; за формою буття – інститути віртуального простору та інститути реального середовища сучасної держави.

10. Надано змістовно-функціональну характеристику інституціоналізації сучасної держави та встановлено, що вона має прямий вплив на їх ефективність за двома напрямками. По-перше, інституціоналізація приводить до упорядкування суспільних відносин взагалі та владних відносин, зокрема. По-друге, результатом інституціоналізації державної влади є встановлення раціонального типу легітимності, що означає встановлення якісно нового порядку взаємовідносин між владою і суспільством. Результатом інституціоналізації в державі є підвищення рівня інституційної та загальної довіри до влади.

11. Зроблено висновок щодо того, що основною особливістю інституційної системи національної держави є її замкненість і пошук національної ідентичності, відповідно процес інституційного будівництва в національній державі засновано на побудові унікальної системи інститутів. Сучасна держава, своєю чергою, є відкритою інституційною системою, яка формується у процесі взаємодії з іншими державами та міжнародними інститутами. Основною особливістю сучасної держави є залучення до глобалізаційних процесів і ринку інститутів.

Список публікацій здобувача

Колективні монографії:

1. Ковбасюк С.В. Поняття та класифікація інститутів держави. *Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції* : монографія / за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2012. С. 284–294.
2. Ковбасюк С.В. Інституційний підхід у дослідженні держави. *Креативність загальнотеоретичної юриспруденції* : монографія / за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2015. С. 293–310.
3. Ковбасюк С.В. Міждисциплінарний підхід у дослідженні інституціоналізації державної влади. *Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції* : монографія / за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2019. С. 198–209.

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

4. Ковбасюк С.В. Взаємозв'язок змін функцій і інститутів держави в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2007. Вип. 36. С. 111–116.
5. Ковбасюк С.В. Классификация институтов государства. *Юридический вестник*. 2007. № 3. С. 12–17.
6. Ковбасюк С.В. Сучасна інтерпретація поняття «інституціоналізація». *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Одеса, 2009. Вип. 50. С. 177–182.
7. Ковбасюк С.В. Інститут та інституціоналізація як вираження міждисциплінарного підходу в дослідженні державної влади. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 5. С. 28–33.
8. Ковбасюк С.В. Напрями інституціоналізації недискримінації в Україні. *Підприємництво, господарство і право* : наук.-практ. госп.-правовий журнал. 2019. № 12. С. 259–263.
9. Kovbasiuk S.V. Ways of state power institutionalization in modern state. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 5. P. 96–101.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають наукові результати дисертації:

10. Ковбасюк С.В. Інституційний підхід у юриспруденції. *Розвиток методології сучасної юриспруденції* : матеріали IV Наук. конф., присвяч. пам'яті проф. О.В. Сурілова. (м. Одеса, 27–28 берез. 2015 р.). Одеса : Фенікс, 2015. С. 81–83.
11. Ковбасюк С.В. Електронний уряд як засіб подолання деформалізації інститутів держави. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.). Одеса : Гельветика, 2017. Т. 1. С. 133–135.

12. Ковбасюк С.В. Особливості інституціоналізації сучасної держави. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 трав. 2018 р.). Одеса : «Гельветика», 2018. Т. 1. С. 93–95.
13. Ковбасюк С.В. Традиції та новації вчень інституціоналізації. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 верес. 2018 р.). Одеса : Гельветика, 2018. С. 63–65.
14. Ковбасюк С.В. Інституціоналізація принципу недискримінації в українському праві і державі. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса 17 трав. 2019 р.). Одеса : Гельветика, 2019. Т. 1. С. 97–101.
15. Ковбасюк С.В. Демократичні інститути у формуванні правової держави. *Тенденції розвитку та правовий образ сучасної держави* : матеріали Міжнар. круглого столу онлайн (м. Одеса, 20 груд. 2019 р.). С. 53–57.
16. Ковбасюк С.В. Сучасна модель соціальної держави. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 93–95.

АНОТАЦІЯ

Ковбасюк С.В. Інституційна характеристика сучасної держави: теоретико-правове дослідження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертацію присвячено загальнотеоретичному дослідженню особливостей інституційних характеристик сучасної держави як певної цілісності, виокремленої із соціального середовища та організованої як система взаємопов'язаних елементів, орієнтованих на забезпечення належних умов реалізації та захисту прав і свобод. Проаналізовано генезу та методологічні засади інституційного підходу в дослідженні сучасної держави, визначено інституційні засади системи сучасного суспільства та охарактеризовано інституційний вимір сучасної держави.

Отримало загальнотеоретичне обґрунтування положення щодо того, що інституційний підхід зберігає важливе місце не тільки в економічних, але і в сучасних юридичних дослідженнях. Завдяки використанню інституційного підходу стає можливим розкриття особливостей розвитку та формування ключових соціальних інститутів, а відтак і норм, які створюються для упорядкування відносин у цій сфері. Інституційний світ зі своїми правилами та організаціями, елементами та функціями,

розвивається в силу рушійної енергії потреб соціуму, для задоволення і обслуговування яких ці інститути власне і створюються.

Обрунтовано, що формування нової інституційної системи сучасного суспільства призводить до зміни ролі державних інститутів і держави в ній. Сучасна інституційна система характеризується високим ступенем інституційних взаємодій при низькому рівні ієрархізації та різновекторності руху інформації, що приводить до рівномірного розподілу ресурсів і владних повноважень. В інституційній системі сучасної держави формується декілька осередків інституціоналізації, внаслідок чого формується нова конкурентна парадигма розвитку інститутів сучасної держави.

Встановлено, що інституціоналізація сучасної держави має вплив на її ефективність за двома напрямками. По-перше, інституціоналізація приводить до упорядкування суспільних відносин взагалі і владних відносин, зокрема. По-друге, інституціоналізація державної влади приводить до встановлення раціонального типу легітимності, що означає усталення якісно нового порядку взаємовідносин між владою і суспільством. Результатом інституціоналізації в державі є підвищення рівня інституційної та загальної довіри до влади.

Ключові слова: глобалізація, державна влада, державний суверенітет, електронне урядування, діджиталізація у державній сфері, інститути сучасної держави, інституціоналізація, наддержавні утворення, механізм держави, правовладдя, сучасна держава.

ANNOTATION

Kovbasiuk S.V. Institutional characteristics of a modern state: theoretical-legal research. – Qualification academic paper retaining manuscript rights.

The thesis stands for a Candidate's degree in Law, specialty 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal doctrines. – National University «Odessa Law Academy». Odessa, 2021.

The dissertation is devoted to a general theoretical study of the features of institutional characteristics of a modern state as a certain integrity, separated from the social environment and organized as a system of interrelated elements focused on ensuring proper conditions for the implementation and protection of rights and freedoms. The thesis consists of three sections, in which the genesis and methodological foundations of the institutional approach in the study of a modern state are analyzed, institutional foundations of the system of a modern society are defined and the institutional dimension of a modern state is characterized.

While establishing the role and significance of the political, economic and legal components of the institutional theory in state studies, it was ascertained that these components of the institutional theory enable the comprehensive

analysis of a modern state and its institutions – both from the point of view of their organization and functioning, and relationship with the environment.

Institutional analysis of a modern state presupposes the consideration of a state as a certain institution of a society, therefore, it is impossible without characterizing the architecture of a modern society and main transformation processes that form the foundations of a modern state existence. The basis for constructing the concept of a modern society is the modernist paradigm; within its framework the process of a modern society formation is described by scientists in the categories of «traditional» and «modern» society.

The distinctive feature of the architecture of a modern society is the significant role of virtual institutions. Communicative Internet technologies create the ability to search instantly the information you need. At present, almost any of the population strata uses (receives, analyzes, transmits) information that is in the public domain. The Internet creates unique conditions for communication (in time and space) between people. Thanks to Internet resources, people get the opportunity to work (online business, freelance), study, express political opinions and even take part in government (e-government). It is the existence of social institutions of the virtual space that is a distinctive feature of the institutional dimension of a modern state.

Application of the institutional approach to the characteristics of a modern state enables us to distinguish the levels of institutional competition, namely: 1) the interstate level, at which the «market of institutions» is formed and institutional competition between states and international organizations is intensified; 2) the national level, at which a competitive environment is formed in relations between national and regional institutions. At this level institutional competition can be typical – competition between formal institutions, and atypical – competition between formal and informal institutions.

These circumstances and general globalization trends have become the principles of institutionalization of suprastate and supranational institutions. Suprastatehood arises at the stage of realization of the goals and objectives of an international organization, established in the constituent agreement or other international treaties of the organization. Sovereign member states enshrine in their legislation provisions on the possibility of imposing state rights on an international organization. These supranational formations reflect the development of state processes in the modern period and, in fact, the consequences of a continuous process of institutionalization in the social sphere.

The general characteristics of a modern state as a special institution of the political system of a society makes it possible to carry out further analysis of the institutional dimension by researching and classifying its institutions.

Key words: globalization, state power, state sovereignty, e-government, digitalization in the state sphere, institutions of a modern state, institutionalization, suprastate formations, state mechanism, rule of law, modern state.

Підписано до друку 01.04.2021.
Формат 60×90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавництво ПП «Фенікс»
Свідоцтво ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел.: 7777-591.